SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA ANTONIA TIZZANA, predstavljeni 16. decembra 2004[1]

I – Uvod

1. V obravnavani zadevi gre za vprašanje za predhodno odločanje, ki ga je Sodišču Evropskih skupnosti predložilo Cour d'Appel (pritožbeno sodišče) Grenoble (Francija) v zvezi z razlago Bruseljske konvencije iz leta 1968 o sodni pristojnosti in izvrševanju sodb v civilnih in gospodarskih zadevah (v nadaljevanju: Bruseljska konvencija ali Konvencija)[2].

2. Predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali dogovor o pristojnosti sodišča po členu 12(3) Bruseljske Konvencije učinkuje zoper zavarovanca ali upravičenca iz zavarovalne pogodbe, če ta nista sopodpisnika zavarovalne pogodbe.

II – Pravni okvir

A – Bruseljska konvencija

3. Bruseljska konvencija velja za spore v civilnih in gospodarskih zadevah ter v skladu z določbami naslova II ureja pristojnost sodišč držav pogodbenic v pravnem prostoru Skupnosti.

4. Splošno pravilo, vsebovano v členu 2 Konvencije, postavlja kot načelo pristojnost sodišča v državi stalnega prebivališča toženca. Vendar pa Konvencija od tega pravila določa pomembne izjeme, in sicer z določitvijo posebnih (naslov II, oddelek 2) ali izključnih (oddelek 5) pristojnosti oziroma z

1 — Jezik izvirnika: italijanščina.

2 — Konvencija z dne 27. septembra 1968 o sodni pristojnosti in izvrševanju sodb v civilnih in gospodarskih zadevah (UL 1972, L 299, str. 32), spremenjena s Konvencijo z dne 9. oktobra 1978 o pristopu Kraljevine Danske, Irske in Združenega kraljestva Velika Britanija in Severna Irska (UL L 304, str. 1 in – spremenjena različica – str. 77), s Konvencijo z dne 25. oktobra 1982 o pristopu Helenske republike (UL L 388, str. 1), s Konvencijo z dne 26. maja 1989 o pristopu Kraljevine Španije in Portugalske republike (UL L 285, str. 1), s Konvencijo z dne 29. novembra 1996 o pristopu Republike Avstrije, Republike Finske in Kraljevine Švedske (UL 1997, C 15, str. 1). Prečiščena različica Konvencije je objavljena v UL 1998, C 27, str. 1.

institutom *prorogatio fori* (oddelek 6) v okviru splošne ureditve ali s posebnimi določbami, ki so usmerjene k drugemu načelu, in sicer k varstvu šibkejše stranke (oddelek 3 in 4). Posebej pomemben je oddelek 3 naslova II Konvencije. Po členu 7 se sodna pristojnost v zadevah v zvezi z zavarovanjem določa po naslednjih členih (od 8 do 12a) neodvisno od ureditve v prvih dveh oddelkih naslova II.

5. Člen 8 posebej opredeljuje *forum actoris* v korist šibkejše stranke, s tem da določa:

„Zavarovalnica s sedežem oziroma stalnim prebivališčem v državi pogodbenici, je lahko tožena:

1. pred sodišči države, kjer ima sedež oziroma stalno prebivališče,

2. v drugi državi pogodbenici pred sodiščem kraja, kjer ima sedež oziroma stalno prebivališče zavarovalec [...]“

6. Člen 9 določa:

„Glede zavarovanja odgovornosti [...] je zavarovalnica lahko tožena pred sodiščem v kraju, kjer je prišlo do škodnega dogodka [...]“

7. Dodatno k tako predvidenim krajevnim pristojnostim člen 10(1) Konvencije določa: „Glede zavarovanja odgovornosti je mogoče, če to dovoljuje pravo sodišča, zavarovalnico pozvati, da se udeleži postopka, ki ga je oškodovanec sprožil zoper zavarovanca.“

8. Za tožbe zavarovalnice člen 11 določa, da ta „lahko sproži postopek samo pred sodišči države pogodbenice, v kateri ima toženec sedež oziroma stalno prebivališče, ne glede na to, ali je toženec zavarovalec, zavarovanec ali upravičenec iz zavarovanja“.

9. V obravnavani zadevi ima poseben pomen člen 12 Konvencije, po katerem lahko od pravkar navedenih določb stranke odstopijo „samo z dogovorom:

1. ki je sklenjen po nastalem sporu ali

2. ki omogoča zavarovalcu, zavarovancu ali upravičencu iz zavarovanja, da sproži postopek pred drugimi sodišči kot tistimi, določenimi v tem oddelku, ali

3. ki je sklenjen med zavarovalcem in zavarovalnico, ki imata oba v času sklenitve pogodbe sedež oziroma stalno prebivališče ali običajno prebivališče v isti državi pogodbenici, in ki določa pristojnost sodišč te države, in sicer celo v primeru, da pride do škodnega dogodka v tujini, pod pogojem, da ta dogovor ni v nasprotju s pravom zadevne države [...]"

10. Glede dogovora o krajevni pristojnosti je nazadnje treba opozoriti še na člen 17 Konvencije, v katerem je določeno:

„Če so se stranke, od katerih ima vsaj ena svoj sedež ali stalno prebivališče v državi pogodbenici, dogovorile, da mora biti za spore, ki so ali ki bodo mogoče nastali v zvezi z določenim pravnim razmerjem, pristojno določeno sodišče ali sodišča določene države pogodbenice, je pristojno samo to sodišče oziroma so pristojna samo sodišča te države pogodbenice. Tak dogovor o pristojnosti mora biti sklenjen

a) v pisni obliki ali potrjen v pisni obliki,

b) v obliki, ki je v skladu s prakso, ki je ustaljena med strankama,

c) v mednarodnem prometu v obliki, ki ustreza trgovskemu običaju, ki sta ga stranki poznali ali bi ga morali poznati in jih stranke pogodb te vrste in gospodarske panoge na splošno poznajo in redno uporabljajo.

[...]

Dogovori o sodni pristojnosti in ustrezna določila v *trust*-pogojih nimajo pravne veljave, če so v nasprotju predpisom členov 12 ali 15 ali če so sodišča, katerih pristojnost se zavrača, izključno pristojna na podlagi člena 16.

V kolikor je dogovor o sodni pristojnosti sklenjen samo v korist ene od obeh strank, potem ta ohrani pravico, da vloži tožbo pred vsakim sodiščem, ki je pristojno na podlagi te konvencije."

III – Dejansko stanje in postopek

11. Société Financière et Industrielle du Peloux (v nadaljevanju: SFIP), prej SA Plast'Europ, je francoska hčerinska družba družbe belgijskega prava Recticel SA (v nadaljevanju: Recticel).

12. V letu 1998 je Recticel s konzorcijem belgijskih zavarovalnic sklenila zavarovalno pogodbo zase in za svoje hčerinske družbe, vključno z družbo SFIP.

13. Klavzula K v zavarovalni pogodbi določa: „Pri sporih iz te pogodbe je pristojno sodišče glede na kraj sedeža oziroma stalnega prebivališča podpisnika."

14. Med letom 1990 je družba francoskega prava Sarl Calland Réalisations izvajala več izolirnih del pri podjetju SA Établissements Bernard Laiterie du Chatelard (v nadaljevanju: Laiterie du Chatelard) v kraju Eydoche (Francija), pri katerih so bile nameščene vezne plošče iz dveh oblog z brizganim poliuretanskim jedrom, ki jih izdelovala tedanja družba Plast'Europ.

15. Izvedensko mnenje je pokazalo, da so navedene plošče imele napake v zasnovi in izdelavi ter da zaradi teh napak prostori, v katerih je družba Laiterie du Chatelard opravljala svojo dejavnost, niso bili primerni za uporabo glede na njihov namen.

16. Da bi Laiterie du Chatelard dobila povrnjeno škodo, je s tožbama z dne 1. in 12. marca 2001 pri sodišču Tribunal de grande instance Bourgoin-Jallieu (Francija) tožila SA Abeille Assurances, zavarovalnico Sarl Calland Réalisations, SFIP, SMABTP, zavarovalnico za poslovno tveganje SFIP, SA AXA Global Risks in SA Zurich International, zavarovalnico za različna tveganja SFIP.

17. Med tem postopkom je družba SFIP na podlagi člena 10(1) Bruseljske konvencije pozvala vse belgijske zavarovalnice, ki so leta 1998 sklenile zavarovanje z družbo Recticel, naj se udeležijo postopka.

18. Belgijske zavarovalnice, ki so bile pozvane, naj se udeležijo postopka, so pri Tribunal de grande instance Bourgoin-Jallieu vložile ugovor krajevne nepristojnosti in so se pri tem sklicevale na klavzulo K zavarovalne pogodbe, po kateri je za odločitev o tožbi pristojno sodišče v kraju, kjer ima sedež ali stalno prebivališče družba Recticel, to je Tribunal de première instance de Bruxelles.

19. S sodbo z dne 13. septembra 2002 je Tribunal de grande instance Bourgoin-Jallieu ugodilo ugovoru belgijskih zavarovalnic in kot pristojno za zahtevek, ki ga do zavarovalnic uveljavlja SFIP, določilo belgijsko sodišče.

20. Zoper to sodbo je SFIP pri Cour d'appel de Grenoble vložila pravno sredstvo („contredit de compétence"), to pa je obravnavani postopek zaradi dvomov pri razlagi Bruseljske konvencije prekinilo in Sodišču v smislu Luksemburškega protokola z dne 3. junija 1971[3] postavilo to vprašanje za predhodno odločanje:

„Ali je zavarovani upravičenec iz zavarovalne pogodbe, ki sta jo sklenila zavarovalec (podpisnik) in zavarovalnica, ki imata sedež v isti državi članici, dolžan ravnati v skladu z dogovorom, ki podeljuje pristojnost sodiščem te države, če osebno ni odobril tega dogovora, v primeru, ko je škoda nastala v drugi državi članici, in v primeru, ko je v tej državi vključil tudi zavarovalnice s sedežem v tej državi?"

21. V uvedenem postopku so francoska vlada, vlada Združenega kraljestva, Komisija in zavarovalne družbe Gerling Konzern, Muttueles du Mans, Axa Belgium, Zurich International Belgique, Ace Insurance in Fortis Corporate Insurance (v nadaljevanju: zavarovalne družbe) predložile pisna stališča.

22. Obravnave 27. oktobra 2004 so se udeležili Axa Belgium, Gerling Konzern, Francija, Združeno kraljestvo in Komisija.

IV – Pravna analiza

23. Predložitveno sodišče z vprašanjem za predhodno odločanje v bistvu sprašuje, ali dogovor o pristojnosti v skladu s členom 12(3) Bruseljske konvencije učinkuje zoper zavarovanca ali upravičenca iz zavarovalne

3 — UL 1975, L 204, str. 28.

pogodbe, če ta nista podpisnika zavarovalne pogodbe in imata stalno prebivališče (ali sedež) v drugi državi članici, kot ga ima(ta) zavarovalec (in zavarovalnica).

24. Udeleženci so v stališčih Sodišču predložili nasprotujoče si odgovore.

25. Glede vidika, ki ga zastopa Komisija z utemeljitvami, ki se bodo, če bo potrebno, upoštevale v nadaljevanju, dogovor o pristojnosti sodišča, dogovorjen v pogodbi med zavarovalnico in zavarovalcem za tretjega, za tega ne more učinkovati. Zato med družbo Recticel in zavarovalnimi družbami dogovorjena klavzula v predloženem primeru ne more učinkovati za družbo SFIP.

26. Nasprotno Združeno kraljestvo in zavarovalne družbe menijo, da takšen dogovor v vsakem primeru učinkuje za zavarovano tretjo osebo, v obravnavanem primeru torej za SFIP.

27. Temu mnenju se je na obravnavi nato pridružila tudi francoska vlada, ki je v pisnem stališču še posamezno analizirala nasprotujoči si tezi in menila, da sta obe verjetni.

28. Da bi zavzeli stališče o obeh tezah, je treba najprej na kratko pregledati celotno ureditev, ki jo Konvencija vsebuje glede sodne pristojnosti v zadevah v zvezi z zavarovalnimi pogodbami.

29. V zvezi s tem poudarjam, da pravila o pristojnosti naslova II, oddelek 3, Konvencije upoštevajo potrebo po varstvu oseb, kot je zavarovalec, zavarovanec ali tretji upravičenec, ki „so večinoma soočeni z vnaprej pripravljeno pogodbo, kjer se o posameznostih ni več mogoče pogajati in so praviloma ekonomsko šibkejši“ v zavarovalnem pogodbenem razmerju.[4]

30. To varstvo se zagotavlja na dva načina. Če toži zavarovalnica, potem so po členu 11 Konvencije izključno pristojna sodišča države, v kateri ima sedež šibkejša stranka. Če pa toži šibkejša stranka pogodbenega razmerja, lahko po členu 8(1) in (2) Konvencije, zavarovalnico toži ne le pred sodiščem države, v kateri ima ta sedež, temveč tudi pred sodišči države, v kateri ima sedež zavarovalec.

4 — Sodba z dne 13. julija 2000 v zadevi Group Josi Reinsurance Company SA (C-412/98, Recueil, str. I-5925, točka 64), glej tudi sodbo z dne 14. julija 1983 v zadevi Gerling (201/82, Recueil, str. 2503, točka 17).

31. Tem krajevnim pristojnostim se pridružujeta še dve nadaljnji posebni pristojnosti v zadevah zavarovanja odgovornosti po členih 9 in 10 Konvencije.

32. Člen 9 določa, kolikor je pomembno za to zadevo, da je lahko zavarovalnica tožena tudi pred sodiščem v kraju, kjer je nastopil škodni dogodek. Člen 10(1) predvideva možnost, da zavarovanec pozove zavarovalnico, naj se udeleži postopka, v katerem oškodovanec toži zavarovanca za povrnitev škode, če to dopušča *lex fori*.

33. Nazadnje je varstvo šibkejše stranke zavarovalnega razmerja dopolnjeno s tem, da so morebitni dogovori o odstopanju od pristojnosti, ki so določene v ostalih zgoraj prikazanih določbah oddelka 3, podrejeni strogim pogojem.

34. Člen 12 Konvencije namreč predvideva, da se od pravil o pristojnosti v zadevah v zvezi z zavarovanjem lahko odstopa z dogovori o pristojnosti. Sočasno pa neposredno postavlja pogoje, ki so usmerjeni k temu, da takšni dogovori niso v škodo šibkejši stranki v zavarovalnem razmerju. Predvideva namreč, da i) je ta stranka z učinki dogovora po nastanku spora izrecno soglašala (člen 12(1)), ii) je izbrana krajevna pristojnost združljiva z varstvom interesov šibkejše stranke (člen 12(2) in (3)) ali iii) stranke, ki je potrebna varstva (člen 12(4) in (5)).

35. Na tak način Konvencija, medtem ko omogoča načelo avtonomije volje strank, ki mu celo pripisuje poseben pomen[5], preprečuje, da bi nameravano varstvo šibkejše stranke bilo okrnjeno z dogovori o pristojnosti, ki jih zavarovalnice uveljavijo na podlagi svojega močnejšega pogajalskega položaja.

36. Na tej podlagi bom zdaj opravil temeljitejšo analizo člena 12(3) Konvencije, ki nedvomno pomeni osrednjo določbo za ta primer.

37. Kot lahko vidimo, lahko stranke zavarovalne pogodbe po tej določbi odstopijo od zgoraj predstavljenih splošnih meril za pristojnost tako, da v pogodbo vključijo dogovor „med zavarovalcem in zavarovalnico, ki imata v trenutku sklenitve pogodbe sedež ali stalno prebivališče v isti državi pogodbenici, s katerim določita pristojnost sodišč te države tudi za primer, da je škodni dogodek nastopil v tujini, razen v kolikor tak sporazum po pravu te države ni dovoljen".

5 — Glej sodbo z dne 9. novembra 1978 v zadevi Meeth (23/78, Recueil, str. 2133, točka 5)

38. Za uvod je treba opozoriti na to, da zavarovalnica s tem odstopanjem lahko predvsem izključi, da v členih 9 in 10 Konvencije predvidene pristojnosti učinkujejo zoper njo. Zaradi navedenega dogovora lahko zavarovalnica prepreči, da je tožena pred sodiščem v kraju, kjer je prišlo do škodnega dogodka (člen 9), ali da jo zavarovanec pozove, naj se udeleži postopka pred sodiščem, pri katerem je oškodovanec tožil zavarovanca (člen 10).[6]

39. Če pogledamo natančneje, pa takšen drugačen dogovor ne more biti škodljiv za zavarovalca, če predvideva, da morata zavarovalec in zavarovalnica imeti sedež ali stalno prebivališče v isti državi, da se lahko določi pristojnost sodišča te države.

40. Problematično pa postane, če zavarovanec kot v obravnavanem primeru ni isti kot zavarovalec in ima stalno prebivališče v drugi državi članici, kot ga imata zavarovalec in zavarovatelj.

41. Kot sem že poudaril, Komisija v zvezi s tem meni, da na podlagi zahteve po varstvu, dogovor o pristojnosti ne more učinkovati nasproti tretjemu.

42. V nasprotju s tem vlada Združenega kraljestva in zavarovalne družbe, poleg ostalih trditev, ki jih bom obravnaval pozneje, navajajo, da bi dogovor, čeprav le med zavarovalcem in zavarovalnico, zaradi pravne varnosti vendarle moral učinkovati tudi proti zavarovancu. Po njihovem mnenju bi namreč samo tako resnično bil varovan interes zavarovalnice, še posebej v sodnih postopkih v zadevah zavarovanja odgovornosti, da je tožena pred sodiščem po vnaprej določeni pristojnosti.

43. Že tukaj je treba povedati, da menim, da besedilo člena 12(3) ne daje zanesljivega odgovora na to vprašanje. Ta določba namreč samo jasno določa predpostavko, ki ji mora zadostiti predvideni dogovor o pristojnosti, ne pove pa ničesar o tukaj spornem vprašanju. To je med drugim potrjeno že s tem, da so udeleženci prav ob uporabi jezikovne razlage določbe prišli do nasprotujočih si sklepov.

44. Združeno kraljestvo meni, da iz besedila člena 12(3) Konvencije izhaja, da dogovor o pristojnosti, ki ustreza pogojem te določbe, popolnoma učinkuje tudi proti zavarovani tretji osebi in upravičencu. Če bi pogodbene stranke te želele obravnavati drugače kot zavarovalca, da jih ne bi vezale na veljaven dogovor o sodni pristojnosti, po mnenju

6 — Treba je spomniti, da bi lahko oškodovanec po členu 2 Konvencije tožbo vložil pri sodišču v kraju, kjer ima zavarovanec stalno prebivališče ali po členu 5(3) Konvencije pri sodišču v kraju, kjer je nastopil škodni dogodek.

Združenega kraljestva ne bi imele težav, da bi to izrecno navedle. Če bi v Konvenciji res želeli ločiti med zavarovalcem in drugimi pravnimi subjekti, bi bilo to storjeno izrecno. Tako je na primer v členu 12(2), po katerem je dogovor o pristojnosti dopusten, „če zavarovalcu, *zavarovancem ali upravičencem* priznava pravico, da toži pred drugimi sodišči, kot sodišči navedenimi v tem oddelku".[7] Neobstoj razlikovanja med položajem zavarovalca in položajem drugih zadevnih pravnih subjektov v členu 12(3), če sklepamo *a contrario,* pomeni izenačitev teh položajev in s tem veljavnost dogovorov, utemeljenih s to določbo, nasproti tretjim.

45. Po drugi strani pa, kot nadaljuje Združeno kraljestvo, trditev, da želi člen 12(3) zavarovanega tretjega in upravičenca ščititi na drug način kot zavarovalca, ni dopustna „oblikovalna razlaga" določbe, s katero je bila vpeljana omejitev veljavnosti dogovora, ki je člen 12 ne predvideva niti neposredno niti posredno.

46. Združeno kraljestvo se v utemeljitev svoje teze sklicuje poleg tega tudi na pravni instrument, ki je nasledil Konvencijo, in sicer Uredbo Sveta (ES) št. 44/2001 z dne 22. decembra 2000 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (v nadaljevanju: Uredba št. 44/2001)[8]. V določbi Uredbe, ki ustreza členu 12(3) Konvencije, torej členu 13(3), se namreč ne govori o zavarovani tretji osebi ali o upravičencu, čeprav se na te subjekte sklicujejo druge določbe o pristojnosti v zadevah v zvezi z zavarovanjem, posebej člen 9(1)(b)[9], ki ustreza členu 8(2) Konvencije.

47. To potrjuje, da bi bile posebne določbe za zavarovano tretjo osebo in upravičenca vključene samo, če so bile predvidene.

48. Komisija zastopa nasprotno stališče, da je iz neomembe zavarovane tretje osebe ali upravičenca v členu 12(3) Konvencije treba sklepati, da sta bila ta v drugačnem položaju kot zavarovalec. Poleg tega Komisija s

7 — Moj poudarek.

8 — UL 2001, L 12, str. 1.

9 — V skladu s prvo navedeno določbo je lahko zavarovalnica, ki ima sedež na ozemlju države pogodbenice, „tožena pred sodiščem druge države članice v kraju, kjer ima sedež zavarovalec". Skladno s členom 9(1)(b) Uredbe št. 44/2001 pa je lahko isti subjekt tožen „ v drugi državi članici pri tožbah, ki jih vložijo zavarovalec, zavarovanec ali upravičenec iz zavarovanja pri sodišču v kraju, kjer ima stalno prebivališče tožnik".

sklicevanjem na trditev Združenega kraljestva meni, da če bi se želelo izenačiti določbe za te tri pravne subjekte, potem bi v Konvenciji bilo tako izrecno urejeno, kot tudi je v členu 12(2).

49. Menim, da to jasno nasprotje med trditvami potrjuje, da iz besedila člena 12(3) ni mogoče razbrati natančnih in neizpodbitnih pokazateljev o obsegu te določbe.

50. Po drugi strani menim, da sodna praksa Sodišča in zlasti sodba Gerling[10], na katero se sklicujejo stranke in iz katere so povzele utemeljitve za svoje trditve, ne more pojasniti te razlage.

51. Res je namreč, da je Sodišče v tem primeru priznalo, da so pri zavarovalni pogodbi, sklenjeni med zavarovalnico in zavarovalcem, ki jo ta sklene zase in v korist tretjih oseb, te tretje osebe upravičene, da se nasproti zavarovalnici sklicujejo na dogovor o pristojnosti, ki je vključen v pogodbo.[11] Prav tako drži, da dogovor, za kateri je šlo takrat, temelji na členu 12(2) Konvencije, ki sledi drugi logiki kot člen 12(3). Kot je že bilo omenjeno, so dogovori o krajevni pristojnosti po členu 12(2), ki „zavarovalcu, zavarovancu ali upravičencu dajejo pravico, da sprožijo postopek pred drugimi sodišči, kot navedenimi v tem oddelku," dopustni.

52. Jasno je, da takšen dogovor ne more biti v škodo šibkejše stranke zavarovalnega razmerja, če upoštevamo, da v nobenem primeru ne izključuje pravil o pristojnosti v zadevah v zvezi z zavarovanjem, postavljenih v Konvenciji, temveč tem pristojnostim dodaja še eno. S tem je zagotovljeno in še okrepljeno varstvo šibkejših strank zavarovalnega razmerja.

53. Dogovori po členu 12(3) podeljujejo pristojnost, ki izključuje druge možnosti po naslovu II, oddelek 3, Konvencije. Proti tretjemu lahko zato učinkujejo samo, če to ne nasprotuje potrebi po varstvu zavarovanca, ki zaznamuje ureditev Konvencije na tem področju.

54. Na podlagi različnih usmeritev in učinka teh dveh določb menim, da ni upravičena domneva vlade Združenega kraljestva in zavarovalnih družb, če bi zavarovanec po sodni praksi imel koristi od dogovora o

10 — Zgoraj navedena sodba Gerling.

11 — Prav tam, točka 20.

krajevni pristojnosti v skladu z členom 12(2) Konvencije, da zoper njega ni razloga za izključitev veljavnosti dogovora po členu 12(3).

55. Upoštevna sodna praksa Skupnosti in besedilo določbe ne dajeta zanesljivih opornih točk za odgovor na vprašanje za predhodno odločanje. Tako ne preostane nič drugega kot poseči po sistematični razlagi določb Konvencije o zadevah v zvezi z zavarovalnimi pogodbami.

56. V zvezi s tem je treba spomniti na to, da je namen teh določb, kot je večkrat poudarjeno, varstvo šibkejše stranke zavarovalnega razmerja, torej zavarovalca, zavarovanca in upravičenca.

57. S tega vidika je za odgovor na vprašanje pri odškodninski tožbi oškodovanca zoper odgovorno osebo, katere odgovornost je zavarovana, vendar ni zavarovalec, treba preveriti, ali lahko zavarovana odgovorna oseba z uporabo dogovora o pristojnosti, vsebovanega v zavarovalni pogodbi, pride v slabši položaj.

58. V zvezi s tem opozarjam, da je odgovorna oseba v zadevah zavarovane odgovornosti s strani oškodovanca tožena pred sodiščem v kraju, kjer ima stalno prebivališče (člen 2 Konvencije), in tudi pred sodiščem v kraju, kjer se je zgodil škodni dogodek (člen 5(3) Konvencije).

59. Zavarovanec bi kot odškodninsko zavarovan obakrat na podlagi člena 10(1) Konvencije užival primerno varstvo v razmerju do zavarovalnice.

60. V prvem primeru bi lahko zavarovalnico pozval, naj se udeleži postopka pred sodiščem njegovega prebivališča. V drugem primeru bi odločitev o začetku sodnega postopka zoper zavarovalnico pred drugim sodiščem ostala povsem v presoji zavarovanca. Ta ima namreč prosto izbiro, da lahko zavarovalnico toži pred sodiščem, ki je najbliže škodnemu kraju, ali pa vloži samostojno regresno tožbo zoper zavarovalnico v državi svojega prebivališča.

61. Če bi se primer razvil tako, da bi prišel v uporabo dogovor o pristojnosti v skladu s členom 12(3) Konvencije, potem zavarovanec, *ki bi bil hkrati tudi stranka zavarovalne pogodbe* ter s strani oškodovanca tožen pred sodiščem v kraju, kjer je nastopil škodni

dogodek, na podlagi te klavzule zavarovalnice ne bi mogel pozvati, naj se udeleži postopka pred tem sodiščem, kljub temu pa bi lahko uveljavljal svoje zahtevke s samostojno tožbo v državi svojega stalnega prebivališča (ki se pri opisanem razvoju primera po definiciji ujema z državo zavarovalnice). Dogovor o pristojnosti, namenjen varstvu šibkejše stranke, na katero meri ves oddelek Konvencije o zadevah v zvezi z zavarovanjem, zato ne bi bil škodljiv na nepopravljiv način.

62. Če pa bi šlo, kot v obravnavani zadevi, za *zavarovanca, ki bi glede na zavarovalno pogodbo imel položaj tretjega* in bi (kot v obravnavani zadevi) imel stalno prebivališče v državi članici, različni od tiste, v kateri ima sedež zavarovalnica, bi dogovor o pristojnosti pomenil, da ne bi mogel sprožiti postopka niti pred sodiščem škodnega dogodka niti pred sodiščem svojega stalnega prebivališča, ker bi svoje zahtevke zoper zavarovalnico moral uveljavljati v državi njenega sedeža.

63. Zato ni mogoče trditi, kot menijo Združeno kraljestvo in zavarovalne družbe, da bi neučinkovanje dogovora zoper zavarovanega tretjega ali upravičenca vodilo do tega, da bi jima ista zavarovalna pogodba priznavala več pravic, kot zavarovalcu, zoper katerega bi se dogovor lahko uporabljal. Kot smo pravkar lahko videli, bi uporaba dogovora nasproti zavarovanemu tretjemu ali upravičencu, če nimata stalnega prebivališča ali običajnega bivališča (kot v obravnavanem primeru) v isti državi kot zavarovalnica in zavarovalec, prvima v nasprotju z zavarovalcem odvzel možnost sprožiti postopek pred sodišči svojega stalnega prebivališča.

64. Jasno je, da potem resno trpi potreba po varstvu šibkejše stranke, ki izhaja iz oddelka 3 Konvencije.

65. Poleg tega bi do enakega sklepa morali priti tudi na podlagi tukaj grajane teze, če bi zavarovalnica tožila zavarovanega tretjega.

66. Za tak primer namreč člen 11 Konvencije na splošno določa (in iz večkrat omenjenih razlogov varstva šibkejše stranke), da zavarovalnica „lahko toži samo pred sodišči države članice, na katere ozemlju ima toženec stalno prebivališče, ne glede na to, ali je zavarovalec, zavarovanec ali upravičenec“.

67. Če bi obstajal dogovor o pristojnosti po členu 12(3) Konvencije in bi se ta lahko

uporabil za zavarovano tretjo osebo, bi bilo gotovo ovirano varstvo, predvideno v členu 11, ker bi bila šibkejša stranka tožena pred sodišči sedeža oziroma stalnega prebivališča zavarovalnice.

68. Iz istih razlogov je mogoče izpodbijati trditev, ki jo Združeno kraljestvo poskuša izpeljati iz Uredbe št. 44/2001, ki je nadomestila Bruseljsko konvencijo, s tem da se opira na vsebinsko enakost med členom 13 Uredbe in členom 12 Konvencije (glej zgoraj navedeno točko 46 in naslednje).

69. V zvezi s tem najprej ugotavljam, da čeprav določbe te uredbe tukaj niso uporabne[12], so sprejete spremembe na tem področju vendarle zanimive v te namene, prav zaradi pravkar omenjenega vsebinskega ujemanja.

70. Opozarjam, da je v trinajsti uvodni izjavi določeno, da „[mora] biti šibkejša stranka v zvezi z zavarovanjem, s potrošniškimi pogodbami in z zaposlitvijo zaščitena s pravili o pristojnosti, ki so za varstvo njenih pravic ugodnejša od splošnih pravil".

71. Zato se je s členom 9(1)(b) Uredbe št. 44/2001 okrepilo varstvo šibkejše stranke zavarovalnega razmerja v primerjavi s Konvencijo, s tem da je lahko zavarovalnica tožena ne samo v državi kraja svojega sedeža ali stalnega prebivališča, temveč tudi „v drugi državi članici *v primeru tožb, ki jih vložijo zavarovalec, zavarovanec ali upravičenec iz zavarovanja, pred sodiščem kraja, kjer ima sedež ali stalno prebivališče tožnik*".[13]

72. S tem Uredba št. 44/2001 zavarovani tretji osebi zagotavlja ne samo pristojnost sodišča po stalnem prebivališču zavarovalca, kot člen 8(2) Bruseljske konvencije, ampak tudi možnost, ki je ta po Konvenciji nima, to je da toži zavarovalnico tudi pred sodiščem v kraju njenega sedeža ali stalnega prebivališča.

73. Čeprav Uredba kljub večji skrbi za varstvo šibkejših strank poleg zavarovalca, kot je bila leta 1968, ni spremenila določbe iz člena 12(3) Konvencije, ki je bila povzeta s povsem enakimi izrazi (prav v členu 13(3)),

12 — Člen 66(1) Uredbe št. 44/2001 določa, da „[se] ta uredba uporablja samo za pravne postopke, ki so bili začeti, in za listine, ki so bile uradno sestavljene ali registrirane kot javne listine po tem, ko je ta uredba začela veljati", to je po 1. marcu 2002. Kot smo videli, je SA Établissements Bernard Laiterie du Chatelard postopek pri predložitvenem sodišču sprožila 1. marca 2001.

13 — Moj poudarek.

to po mojem mnenju pomeni, da je zakonodajalec Skupnosti moral izhajati iz tega, da dogovorov o pristojnosti, oprtih na to določbo, ni mogoče uveljavljati proti tem subjektom.

74. Zavarovana tretja oseba in upravičenec s stalnim prebivališčem v drugi državi članici bi namreč morala, če bi dogovor o pristojnosti, kot je predviden v členu 12(3) Konvencije in podobno v členu 13(3) Uredbe, veljal tudi proti njima, nujno tožiti zavarovalnico pred sodišči v državi, kjer ima sedež ali stalno prebivališče, in s tem bi izgubila že v Konvenciji predvideno in v Uredbi potrjeno[14] možnost, da svoje zahtevke uveljavljata pred sodiščem v kraju, kjer je nastopila škoda, ter tudi s členom 9(1)(b) Uredbe v njuno korist uvedeno pravico, da vložita tožbo v kraju svojega stalnega prebivališča.

75. To ne bi bilo – ponavljam še enkrat – združljivo s cilji varstva šibkejših strank iz zavarovalnega razmerja, ki jih zasleduje pravo Skupnosti.

76. Menim, da vse te sistematične ugotovitve potrjujejo tezo, da dogovor o pristojnosti na podlagi člena 12(3) Konvencije ne more učinkovati zoper zavarovanca, ki ima glede na zavarovalno pogodbo položaj tretje osebe.

77. Zaradi popolnosti je treba preučiti še ugovore, ki so jih zoper to tezo navajale zavarovalne družbe in vlada Združenega kraljestva.

78. Prvi od teh ugovorov se, kot je bilo omenjeno, opira na zahteve po pravni varnosti. Zavarovalnica bi morala že ob sklenitvi pogodbe z gotovostjo vedeti, katero sodišče je pristojno za vse spore, ki bodo morda nastali iz zavarovalne pogodbe, kar pa ni mogoče, če sprejmemo tezo, da se klavzula krajevne pristojnosti ne uporablja.

79. Ne strinjam se s tem, da ta razlaga ne preprečuje nujno, da zavarovalnica ne bi vnaprej vedela, pred katerimi sodišči ji grozi nevarnost, da bo tožena. Kot je znano, pri večini zavarovalnih pogodb, ki so sklenjene za tretjega ali v njegovo korist, zavarovalec ob sklenitvi pogodbe navede zavarovalnici osebne podatke tretje osebe, tako da je zavarovalnica primerno seznanjena o sodiščih, ki bodo pristojna pri odločanju o sporih, ki lahko nastanejo med njo in zavarovano tretjo osebo ali upravičencem.

14 — Člen 9 oziroma 10.

80. Drugič, zavarovalne družbe zatrjujejo, da bi teza o neuporabi pomenila tveganje za enotno razlago Konvencije in zato možnost obstoja nasprotujočih si odločitev na tem področju.

81. Menim, da lahko na ta ugovor odgovorimo, da sta enotna uporaba Konvencije in nujnost preprečevanja nasprotujočih sodb v veliki meri zagotovljena s pristojnostjo Sodišča za razlago določb Konvencije ter z vsemi določbami o litispendenci in povezanostjo.

82. Poleg tega Združeno kraljestvo in zavarovalne družbe menijo, da v obravnavanem primeru ni potrebe po varstvu šibkejše stranke, ker so Recticel in njene hčerinske družbe podjetja s težo na nacionalni in evropski ravni ter so zato v položaju, v katerem se lahko z zavarovalnicami v bistvu enakopravno pogajajo. To potrjuje med drugim tudi dejstvo, da klavzula o krajevni pristojnosti družbe Recticel ni bila vsiljena, temveč jo je ta izrecno zahtevala.

83. Menim, da ta ugovor ni sprejemljiv, tudi če ne upoštevamo dejstva, da je razlaga Sodišča, ki jo to poda v okviru postopka predhodnega odločanja, namenjena rešitvi posameznega primera.

84. Opozarjam, da je Združeno kraljestvo na pogajanjih o pristopu h Konvenciji zahtevalo omejitev varstva šibkejših strank zavarovalnega razmerja, če imajo te velik gospodarski pomen. To velja zato, ker zahteva za socialno varstvo, po kateri se ravna celotna ureditev sodne pristojnosti, pri zavarovalnih pogodbah ni več upravičena, če je zavarovalec veliko podjetje.

85. Pri pripravi Konvencije je prevladovalo mnenje, da je potrebo po varstvu šibkejših strank zavarovalnega razmerja zaradi pravne varnosti mogoče omejevati samo v določenih zavarovalnih pogodbah, ki so opredeljene glede na predmet. Zahteva Združenega kraljestva, kot izhaja[15] tudi iz osnutka Konvencije, je povzročila težavo, kako najti objektivno merilo za določitev primerov, v katerih ne bi bilo treba upoštevati potrebe po varstvu šibkejše stranke iz pogodbenega zavarovalnega razmerja.

86. Zaradi tega je bilo nazadnje odločeno, da se v Konvencijo doda člen 12a, ki bo dovolil dogovor o pristojnosti samo v zvezi z

15 — Glej točko 140 tako imenovanega poročila Schlosser – Poročilo h Konvenciji z dne 9. oktobra 1978 o pristopu Kraljevine Danske, Irske in Združenega kraljestva Velika Britanija in Severna Irska h Konvenciji o pristojnosti in izvrševanju sodb v civilnih in gospodarskih zadevah in k protokolu v zvezi z razlago te Konvencije s strani Sodišča (UL 1979, C 59, str. 71).

zavarovanjem „velikih tveganj", to je v zvezi z zavarovalnimi pogodbami o nekaterih oblikah prevoza (predvsem zračni in morski promet). Iz tega lahko povzamemo *a contrario*, da velikost in mednarodna pomembnost podjetja, ki je pogodbenik ali zavarovanec, ne vodi do tega, da bi bila veljavnost posebne ureditve izključena, ker je ta posledica omejena na primere, določene v členu 12a.

87. Nazadnje, vlada Združenega kraljestva se za utemeljitev svojih trditev sklicuje na sodno prakso glede dogovorov v pomorski prevozni pogodbi, v kateri je Sodišče takšne dogovore proti tretjemu imetniku konosamenta upoštevalo za veljavne.

88. Posebej opozarja na to, da je Sodišče v zadevah Tilly Russ leta 1984[16], Castellatti leta 1997[17] in Coreck Maritime leta 2000[18] odločilo, da dogovor o pristojnosti, ki je sestavljen skladno s členom 17 Bruseljske konvencije in je vsebovan v konosamentu, lahko učinkuje nasproti tretjemu imetniku konosamenta, če je tretji po pravu, ki se uporablja za pravno razmerje, glede na prvotno pogodbo „vstopil v pravice in obveznosti ene od prvotnih strank".[19]

89. Sodišče v takem primeru opozarja, da ni treba preveriti, ali je tretja oseba pristala na to, da jo veže dogovor o pristojnosti, ker „[v] tem primeru pridobitev konosamenta tretjemu ne [more] zagotavljati več pravic, kot jih je imel naročnik".[20]

90. Po drugi strani, če po *lex causae* tretja oseba ni vstopila v pravice in obveznosti ene od prvotnih strank prvotne pogodbe, je Sodišče odločilo, da „sodišče, pred katerim poteka postopek, glede na zahteve člena 17(1) Konvencije [mora] preveriti, ali se je strinjala, da dogovor o krajevni pristojnosti učinkuje zoper njo"[21].

91. Vendar menim, da Sodišče v teh sodbah ni naredilo nič drugega, kot da je uporabilo splošna načela s področja pogodbenih obveznosti. Menilo je namreč, da dogovor o sodni pristojnosti, kot vsak drug pogodbeni dogovor, lahko veže samo stranki, ki sta ga sklenili in s tem izrazili svojo voljo, da odstopita od določb Konvencije o pristojnosti.

16 — Sodba z dne 19. junija 1984 v zadevi Tilly Russ (71/83, Recueil, str. 2417).

17 — Sodba z dne 16. marca 1999 v zadevi Castellatti (C-159/97, Recueil, str. I-1597).

18 — Sodba z dne 9. novembra 2000 v zadevi Coreck Maritime (C-387/98, Recueil, str. I-9337).

19 — Sodba Coreck Maritime, točka 24.

20 — Sodba Coreck Maritime, točka 25.

21 — Sodba Coreck Maritime, točka 26.

92. Od tega splošnega načela pa po mnenju Sodišča obstajata dve izjemi.

93. Prvič, dogovor med prvotnima strankama pogodbe veže tretjo osebo, če je ta na podlagi nacionalnega prava, ki se uporablja za pravno razmerje, vstopila v vse subjektivne pravice ene izmed pogodbenih strank.

94. Ker to v obravnavanem primeru ne velja, takoj prehajam na drugo izjemo, na podlagi katere je tretja oseba vezana na dogovor o pristojnosti, če je jasno izrazila voljo, da pristopa k dogovoru.

95. Čeprav takšna rešitev na splošno ohranja zahtevo po avtonomiji volje strank, ki je značilna za Konvencijo, pa drugače velja za poseben del zavarovanj, pri katerih morajo biti te zahteve, kot navaja Komisija, v skladu s prav tako temeljnimi zahtevami po varstvu šibkejše stranke zavarovalnega pogodbenega razmerja.

96. Seveda bi lahko ugovarjali, da se tretja oseba z izrecno izjavo volje, odtuji od dogovora o pristojnosti, kar je eden od razlogov, da se ne uporabi. Če pogledamo natančneje pa to ne zadostuje, da bi dogovor učinkoval zanjo, vsaj kadar nima, kot v obravnavanem primeru, bivališča (ali stalnega prebivališča) v isti državi članici kot zavarovalnica (in zavarovalec).

97. Kot je bilo že navedeno (glej zgoraj navedeno točko 33 in naslednje), Konvencija namreč dovoljuje, da se šibkejša stranka odpove nekaterim pristojnostim samo takrat, ko bi do njih imela pravico na podlagi pravil za določanje pristojnosti v naslovu II, oddelek 3, če ji to ni v škodo. Pri dogovorih o krajevni pristojnosti v skladu s členom 12(3) pa še ne gre za slabši položaj, če je določena pristojnost (glej zgoraj navedeno točko 39) sodišča v kraju, kjer imata stalno prebivališče obe stranki (in s tem tudi šibkejša). Če pa gre za tretjo osebo, ki ima svoje bivališče (ali stalno prebivališče) v drugi državi članici, bi bila z dogovorom določena pristojnost samo za zavarovalnico, kar očitno ne bi bilo združljivo z nameni, ki jim sledi naslov II, oddelek 3, Konvencije.

98. Prav tako ni mogoče zagovarjati stališča, da izrecna izjava volje tretje osebe bistveno spremeni položaj. Kot rečeno (glej zgoraj navedeno točko 33 in naslednje), se lahko varstvu po členih od 7 do 11 Konvencije v korist šibkejše stranke z dogovorom o sodni pristojnosti po členu 12 Konvencije odpove samo, če lahko razumno izhajamo iz tega, da

tak dogovor ne bi bil v škodo šibkejše stranke (glej zlasti odstavka 2 in 3 člena 12). Tukaj tega ne moremo ugotoviti, saj bi iz dogovora sledila izključna pristojnost sodišč v državi, kjer ima sedež zavarovalnica, ki ne ustreza sedežu tretje osebe.

99. Menim, da zgoraj obravnavani ugovori ne morejo ovreči moje teze, ki sem jo sprejel zgoraj.

100. Iz tega razloga predlagam Sodišču, naj na vprašanje za predhodno odločanje odgovori, da dogovor o sodni pristojnosti na podlagi člena 12(3) Bruseljske konvencije ne more učinkovati proti zavarovani tretji osebi, ki ima stalno prebivališče v drugi državi članici, kot ga imata zavarovalnica in zavarovalec.

V – Predlog

101. Glede na vse ugotovitve Sodišču predlagam, naj na vprašanje predložitvenega sodišča odgovori:

Dogovor o sodni pristojnosti na podlagi člena 12(3) Bruseljske konvencije ne more učinkovati proti zavarovani tretji osebi, ki ima stalno prebivališče v drugi državi članici, kot ga imata zavarovalnica in zavarovalec.